

IGERABIDE, Juan Kruz. "Maisu Isila".

Alberdania arg. -2002

Patxi EZKIAGA

Behera beharretik gora beharreko bidaia

Poetak, historian zehar, eszeptiko samarrak izan dira euren bu-ruaz hitz egiterakoan, eta, iruditzen zait, hori inoiz baino egjagoa dela bizi dugun garaiko poeten obra aztertzen dugunean. Badirudi ezku- tuko beldur batek ez diela uzten publikoki poetak direla esatea, lotsatzeko zerbait izango balitz bezala. Horregatik, poeta bati zertan diharduen galdetzen zaionean "idazlea naiz" izaten da erantzunik normalena, "poeta" esanez gero bulegariak, burokratak, politikariak, dendariak, apaizak, kirolariak, kale garbitzaileak eta tren bidaztiak harritu eta larrituko direlakoan, "poeta" hitzak bai baitu arriskuarekin loturiko zerbait bere baitan.

Hori bera gertatu beharko litzateke filosofiarekin, filosofoak ere antzeko egoeran egon beharko liriateke; baina bada ezberdintasunik, ordea: filosofoek, Wislova Zsymborskak esaten zuen bezala, nolabai- teko titulu batez ederragotu dezakete beraien *deia*, filosofia-irakas- leak direla esanez. Haatik –eta hauxe da Juan Kruzen liburu eder hau irakurri orduko bururatu zaizkidan gogoetetako bat–, ez dago poesia- irakaslerik, bizitza-irakaslerik ez dagoelako, hain zuzen. Bestela, poe- ta izateko nahikoa litzateke zigilu ofizial bat daukan ageri horietako bat eskuetan izatea. Dena den, ez dut ahortzi nahi Joseph Brodskyk inolako inhibiziorik gabe deitzen ziola bere buruari "poeta". Bego.

Maisu Isila aztertzean berehala ohartzen gara poetaren lana ez dela batere fotogenikoa. Felipe Juaristiren *Galderen geografia* irakurri nuenean gertatutako zerbait gertatu zait Juan Kruzeekin ere, etenga- beko miatze, idazte eta ezabatze prozesuan sartuta ikusi dudala,

hatsa delako horrekin lehian, "ez dakit" beldurgarriaren putzuan murgilduta. Zorionez –edo zoritxarrez, auskalo–, "ez dakit" horrek bereizten ditu poetak boterearen atzetik –slogan batzuen bitartez– diharduten torturazailerik, diktadore, fanatiko eta demagogoengandik, hauek jakin bai baitakite, eta aski baitute dakitenarekin. Horregatik ez dute beren indarra murriz dezakeen beste ezer nahi.

Maisu Isilaren poetak badaki galdera berriak sortarazten ez di-tuen ezagutza, harridurari biderik irekitzen ez dion poesia hilik da-goela, ezin baitezake ziurtatu bizitzari eusteko tenperatura. *Ekaitza-ren alde honetan nagok* –dio Igerabidek–, *argiaren giltzak iluntasu-nean galdurik...* (or 114) Horregatik da "ez dakit" hori hain garrantziz-koa, esaldi laburra izan arren, hego boteretsuak baititu urrun joa-teko, gure baitako espazioak adina gugandik at daudenak besar-katzeko gauza denez, izan ditzagun kosmologia berriak.

Igerabide poeta egiatia da eta etengabe errepikatzen du "ez dakit". Esan dezakegu 140 orrialde betetzen dituzten poema guztiak horri erantzuteko saioak direla, nahiz eta badakien azken hitza pape-rean utzi orduko zalantzak joko duela berriz ere: *Hutsaren mila me-zulari: hor doaz guztiak zintzurrestean barna, garratz, kafearekin batera* (or 69) erantzunak inoiz ez direla guztiz egokiak izango.

Maisu Isila-ko mundua –bere luze-zabalak beldurtuta uzten ba-gaitu ere, kikilduta gure txikitutasunak; sufrimenduarekiko indiferente ikusten dugunean ere, sufritzen duena pertsona, animalia edo lan-darea izan; izarrez, argi misteriozuz, planeta hilez inguratuta irudi-katzen badugu ere; ikaragarritzko antzokitzat jotzen badugu ere, jaki-nik jaio ginenetik daukagula antzezlanak ikusteko txartela hortzetatik zintzilik, edonola ere, beti da harrigarria.

Halere, Igerabideren poesia aztertzerakoan, tentu handiz ibili behar da "harrigarri" epitetoa erabili nahi denean. Oro har, esan ohi dugu forma ezagun eta arautu batetik apartatzen diren gauzak direla harritzen gaituztenak. Juan Kruzekin ez da halakorik gertatzen, Adu-nakoarekin ez baitago *jakindako* mundu nabaririk. Aldiz, harridura berez existitzen da, ez dago oinarrituta beste zerbaitekiko konpara-ketan. Autonomoa da.

Egia da eguneroko hizkeran, hitzak behar adina aztertzeko asti-rik ez dugunean "eguneroko mundua", "eguneroko bizitza", "gauza arruntak" ... eta estiloko adierazpenak sarritan erabiltzen ditugula.

Juan Kruz hortik ihes egiten saiatzen da: poesiaren hizkuntzan ez dago ezer arruntarik, hitz guztiek dute beren zama, Milan Kunderak *The Unbearable Lightness of Being* obran eman nahi izan zion zentzuan. Poesiaren hizkuntzan ez dago harri, kafe edo hodei arruntarik; ez dago egun edo gau bakar bat ere arrunta denik. Eta, batik bat –ez *Maisu Isilan* bederen–, ez dago existentzia bakar bat, mundu honetako bizitza bakar bat ere “egunerokoa”, “arrunta” denik. Horrela ulertzen da Seamus Heaney-k behin esan zuena, poetak ez direla sekula lan faltan izango.

Beraz, ildo horietatik egin nahi nuke *Maisu Isila* obraren azterketa, Wallace Stevens, René Char, Henry Michaux edo Miroslav Holuben poesia metafisiko bortitzenean hartzen den norabidetik, Igerabideren liburu honetan metafisika baitabil alderik alde lehenengo poetarik azkeneraino. Nik, beste zenbait irakurketa egin daitekeela jakin arren, hamaika arlo ezberdinetan sailkatu nahi izan dut Juan Kruzen mundu hori.

- 1.– **Heriotzarena.** Juan Kruzek heriotzaren alderdi ugari erakusten digu: poesia mistikoa heriotzarekin lotuta ikusten du, suntsidurarekin (or 13); esango digu askatasuna eta heriotza esposatzen direnean ez direla (ez bata ez bestea) gelditzen *ernari*; aldiz, heriotza lorerik itsusi eta zatarrena bihurtzen dela (or 23); heriotzak berdindu egiten gaitu (or 26); adiskideren bat eramaten digunean ikaragarritzko hutsaldia uzten digu (or 31); ez dago ihes egiterik, eta heriotzaren sehaska kantak beti lotaratzen gaitu, lehenago ala beranduago (or 47); lagunen heriotza presentzia setati gisa gelditzen zaigu, gainetik kendu ezin dugula (or. 62, 65, 112, 122, 135); izua da heriotzaren aurpegiaren markarik arruntenetakoa (or 64); beti daukagu zelatari (or 67); eguneroko heriotza da egunero pairatu behar duguna (or 100) eta eguneroko heriotza horretarako bidea eder bezain tristea da (or 129), eta latza oso, heriok itxitako beste aldean bizitzea (or 111).
- 2.– Guztiaren kontzeptu **dialektikoa**, heriotzarekin lotuta ikusi ditugun kontzeptuetan nabari daitekeen bezala, Juan Kruzentzat dialektika bizitzaren oinarrian baitago (or 14). Adibideak jartzen hasiz gero, Igerabidek esango digu itxaropenaren eta itxaropenik ezaren arteko dialektika dela bizitzen gehien kostatzen zaiguna (or 34, 35, 37), eta mundua eta bertan den oro (gu barne),

bitan banaturik dagoenez, ezinezkoa dela poztasun betea (or 25).

- 3.– Horrekin batera, errealitatearen **inbertsioa** nabarmenduko nuke. *Maisu Isilak* gauzak aurkakoen inbertsioa gisa ikusten ditu, infernua paradisuaren inbertsio gisa (or 18), nolabait giza ordenamendu guztia inbertsio horretan murgilduta (or 22). Horregatik lotzen ditu heriotza eta bizitza hain estu bere poesian, eta bizitza bera koordenada horietan kantatuko du.
- 4.– **Bizitzaren definiziorako zenbait urrats.** Honi buruzko gogoeta egiten ari nintzela, burua Kavafisengana joaten zitzaidan, Pessoaengana, ez baita erraza poema liburu bakar batean lgerabidek eskaintzen dizkigun bezainbat ñabardura aurkitzea. Tronpatzeko arriskuaren ahoan ibiltzea irakurle interpretatzailearen eguneroko patua denez, esan dezagun beharbada arlo honetan ikusten dela garbien poetaren etikarekiko lotura. Hau bere zentzurik zabalenean baiesten dut, horretan ere Juan Kruzek poesiak bakarrik eman dezakeen askatasunez jokatzeko baitu... *Maisu Isilarentzat* ez dago giza-ekimen irrelebanterik eta egiten dugun orok du ondoriozik (or 17); biderik eza izango da (dialektika eta inbertsioa berriz ere), norabide ororen bide (36); eguneroko plazer txikiak dira bizitzaren muina (or 36) eta inozentzia kontzeptuarekin loturik daude (or 36, 49); gaztaroa, labar amaigabeen ertzetan kresala haztatzen ari denaren aukera aparta izango da (or 43), aro hori, beste guztiak bezalaxe, basamortuan ematen baitugu (or 43); horregatik esan dezakegu bizitza paradoxa dela eta, Paris hiriko hormarriak dioten bezala gu ere etengabeko *fluctuat nec mergitur* ikaragarri baten uhinetan ari garela (or 45, 89); sarritan, ikusten duguna, egiten duguna hain da itsusia non hori guztia hautsi eta ezkututzen ari garena aurkitu beharrean baikaude (or 46); gu geu, ordea, konponketa hutsa gara (or 46). Beharbada puntu honetara etorrita ederra litzateke eta aberasgarria oso lgerabidek idazten duena gure Xabier Lete handiaren poesiaren argitan irakurtzea. Oiartzuarren *Ni naiz...* eta *Ihes betea zilegi balitz...* poemak beso luzeakoak dira eta itzala ere halakoa dute (or 45, 55). Puntu honetara iritsita, Genesi liburuko arketipoekiko hurbiltze puntua ikusi diot Juan Kruzi eta, haiek bezala, bidaiatzea dela bidaiaren zentzua esango digu, bidaiatzea bidaiaren xede, *Paint Your Wa-*

gon-en gidoigileak idazten zuenaren apologia egingo balu bezala: *Home was made for coming from, for dreams of going to, which with any luck will never come true.* (or 56); bidaia horretan badugu lagun bat inoiz huts egingo ez diguna, hots, egunerokotasuna, betikotasunaren monotonia (or 70), nahiz eta sarritan ez dakigun egunerokotasunari zein izen jarri (or 76), zorionez (edo zoritxarrez) ez baikara gure buruaren ehule (or 76).

Esan dezagun, beraz, oro har, Juan Kruzek ez diola ihes egiten bizitzaren alderdi ilunari. Horregatik ikusiko du gazitzen prozesu gisa (or 77) eta Nor gara? galderari erantzun egoki bat eman beharreko sasoiak konturatzen gara, inoiz bainoago Ortega i Gasseten ni neu + ... horrek kezkatzen gaituela, gauzek gure eskutik ihes egiten duten heinean (or 78). Eta bizitzaren beste zenbait osagarri aztertzean kontzeptu ugari ekartzen digu *Maisu Isilak*. Besteak beste, lotsa ikusten du zeregin horretan (or 81); zoriona ere bai, nahiz eta guztiz iheskorra den (or 91), enigma ulertezina garelako batik bat (or 94) eta ezusteari irekita bizitzera behartuta gaudelako (or 97).

Beste behin esango zaigu gu geu garela gure bakardadearen egile (or 98) eta kexu bizitzea dela gure patua (or 103). Beharbada, horregatik animatzen gaitu Igerabidek erne bizitzera (or 127), gure hautsa zerugile izan baitaiteke (or 134), azterketa honen izenburua-rekin loturiko kontzepturik (apika) garrantzitsuenean: *behera beharra* dela *gorantzako jauzirako malgukia* (or 29), Alan Parson's Project irekitzen zuen poeman esaten zitzaigunaren arabera: *"What goes up, must come down"*, Koheleten bertso asko eta askoren oihartzun gaurkotua.

Aurrera egin baino lehen, iruditzen zait aurreko lerro hauetan usain daitekeen bezala, oso agerian utzi dituela adunarrak bere poesia aztertzeko beste zenbait norabide. Nik honela ikusten ditut: oro har, Igerabideren poesia ez da zarataren haurra, isiltasunaren lasaitasunean (edo gatazkan) egindako gogoeta baizik. Ematen du Juan Kruzek munduari buruzko zerbait esatearen premia espirituala sentitu duela eta, horretarako, ez duela aurkitu zerbait guztiz pertsonala esatea baino bide egokiagorik. Nire iritziz, normalean poetok banan-banan, bakardadean irakurriko gaituen irakurlearentzat idazten dugu, ez gela handi batean bildutako jendetzaren aurrean deklamatzeko. Oker egon naiteke, baina *Maisu Isilari* ere itxura hori hartu diot: Juan

Kruzen poesiak irakurlearekiko eskuz-eskuko harremana eskatzen du, konplizitate ikaragarria. Hortan, badu zerikusirik Carlos Aurtene-txeren "Los cormoranes", Pello Otxotekoren "Arnasa galduaren on-darea" eta José Luis Padronen "Zure bila itsasoa bidaliko dut" obrekin, lau liburuek nondik norako zeharo ezberdinak dituzten arren. Baina denak dira, ertaroko torneotan bezala, tribunakoei botatako zapi bat. Esan nahi dut, zenbait kasutan, buruz bururako idazten denean, poesia "banitatearen" adierazlea, exhibizionismo mota bat ere izan daitekeela sentimenduak hain agerian uzten direnean, bes-teen kontenplazio-konplizerako ispiluan, arima salgai. Baina bizipoza ere ematen du, zorigaitza adierazteko eskubidea ematen digun heinean, barrua erretzen utzi ordez.

Hain zuzen, Juan Kruzen poesia oso pribatua eta pertsonala da eta, zenbaitetan, gauzei objektiboki begiratzen saiatzen den arren, oro har, espero ez dugun zirrikituetatik ihes egiten digu, zerbait guztiz pertsonala eskainiz. Ikuspegi askotatik begiratzen dio munduari; baita bere buruari ere. Poeta handi askok bezala, dualtasun hori dauka. Ez da broma.

Eta, maiz, begiak jaitsi eta tristezia keinu batez gogoetara bidaltzen bagaitu ere, lgerabidek maite du gizabanakoa, ulertzen saiatzen da ... baina behin eta berriro, aspertzeke, xuxurlatuz inori ezin diola eskaini salbamenik.

Beharbada horregatik ikusten zaio, hemen eta han, umore puntu bat, betiere tristeziarekin lotua, biak elkartu beharreko osagarriak izango balira bezala, munduarekiko ezin dela sentimendu bakarra eduki sinesten dutenen adierazle. Beraz, bizitzaren abentura bizi dugula, etsipena eta lilura dira normalean gutaz jabetzen diren sentipenak. Eta biak dira, lgerabiderentzat bere poesiarako iturri eta motibazio, jakin-minarekin batera, behaketarako indar ikaragarria ere antzematen baitzaio.

Hori guztia, aurreko esparruetan bezain garbi azaltzen da hurrengoetan ere.

5.- **Hutsunea, Hutsa, Ézereza.** Hiru kontzeptu hauek elkarrekin doaz *Maisu Isila* liburuan, eta nahastu ere egiten dira noizean behin, baina ezdeusa izatea, zaharra, barruan daramagun hutsunearen ondorioa da (or 16); bizi garen heinean, etxetik ihesi gabiltza eta gu guztion esperientzia da etxera itzuli nahi dugunean gerta

dakigukeela etxerik ez izatea (or. 17). Kristau eta sufien tradizio-ko *Salve* zaharraren mezua hor dago, etengabe, liburu honetan. Arazoa da *negar haran* honetako barne-hutsa esperimentatzen dugunean ere ez dakigula zehatz-mehatz zerk osatzen duen, zerk gauzatzen ezerezaren muina (or. 30). Honek guztiak zenbait ondorio dakar: hasteko, gu baino handiagoen pean gaudela, hutsaren hurrengo garenez (or. 44). Arazoa da, dio Juan Kruzek, gu baino handiago den "amona" bera hutsik dagoela (or. 40) eta gure hautsa zerugile izan daitekeela badakigun arren (or. 134), biluzik bizi garela (or. 110), denbora dela husten gaituena, denbora ere betetzen gaituena (or. 82). Horregatik ateratzen zaio Igerabideri hain barrenetik mundua bezain zaharra den funtsezko otoitz bakarra: salba nazazu ezerezetik! (or. 78).

- 6.– **Indarkeria.** *Maisu Isila* ez da askotan lerratzen puntu honetara, baina uste dut beharbada bertan azaltzen dela jarrerarik trinkoena. Malerusa ikusten du *aberria ala hil-etik aberria eta hil* bitarteko bidaia (or. 22) eta horregatik da indarkeriaren kontrako oihua (or. 21) bezain bortitza indarkeriaren inguruko alegoria beldurgarria (or. 24).
- 7.– **Errelato handien porrota.** Postmodernitatearen gunera garmatzan sekuentzia erdiragarria da Igerabideren liburu honetan. Aipatu gabe ematen dizkigu jakitera porrota horren urratsak eta lerro artean irakur daitezke Pragako udaberria, Berlingo harresia, liberalismo kapitalistaren ezintasuna, salbatzeko, Nietzsche, Feuerbach eta Jainkoaren heriotza, Vatimo eta egunsentiaren filosofia. Armiarma sare erraldoi horren barruan egiten du Juan Kruzek utopiarako bidaia (or. 30), bere eragozpen guztiekin, horren inguruan egiten du oinarriaren beharraren alegatoa (or. 45); orroka esaten digu inoiz bainoago behar dugula pertenezentzia eta nongotasun zentzua (or. 69), eta lehen ere aipatu dugun Kunderaren *arintasuna* versus *zama* hautabidean Igerabidek nostalgia handiz begiratzen dio arduratsuen *zamari*, irtenbide gisa, Viktor Frankl-ek bere obran, zein izango den gure bizitzaren monumentua hausnartzera gonbidatzen gaituenean bezala.

Bestelako ondorio gisa eskaintzen digu *Maisu Isilak ZURTZA*ren sekuentzia. *ZURTZA*ren haurrak garela dio Juan Kruzek eta ezin dugula ezbaia beste ezer margotu: umezurtza –gizazurtza– elezurtza

–urzurtza – aitazurtza – amazurtza –enezurtza (or. 32, 132). T.S. Elioten *The Waste Land*-eko oihartzunak ekarri dizkit, baita Rilke eta Celanenak ere.

- 8.– **Esperantzaren inguruan.** Ez da liburuan asko nabarmentzen den puntua, baina azaltzen da eta badu bere autonomia. Batik bat naturan eta gure hurbileko historia literarioan aurkitzen ditu horretarako erreferentziak. Igerabidek esango digu behetik gorako euriak, behetik gorako ibaiak, begi kliska batek adina irauten duela esperantzaren ikurrak (or. 33). Gainera, maiz aipatu dugun bezala, beti ere itxaropenaren eta itxaropenik ezaren arteko dialektikan ematen da (or. 34, 35, 37). Halere, itxaropenari leihoak zabaldu behar horretan (or. 38), behin edo behin Lizardiren “amona”tik haratago legokeen horretara begira jartzen gaitu, *Maisu isila* ere nostalgikoa izan daitekeela erakusteko, lehenaren nostalgiaz (or. 39), epe laburrerako bada ere (or. 125).
- 9.– **Gauaren, iluntasunaren inguruan...** mugitzen da, poema askotan, liburuaren tonua. Igerabidek arimaren gauaren sabelean murgilduta ikusten du gizon-emakumea eta, gainera, dio amalgabea dela (or. 52). Eta tristeziarako arrazoen bila jardunez gero, asko dira eman daitezkeenak baina *Maisu isilak* bere ahots iradokitzaileaz hiru aipatuko dizkigu, gordinak hirurak, poetikoki jarriko dizkigun arren: esango digu gure heldulekuak erabat herdoilduta daudela; luzaz dihardugula inor ukitu gabe; eta argizariarik piztu gabe gaudela inoren begietan (or. 107). Horregatik ikusiko du etorkizuna ilun (or. 120) eta azpimarratuko digu erroko tristeziaren otorduan mahaia jarria dagoela, guretzat (or. 126).
- 10.– **Oroitzapenen munduak** ere espazio berezia dauka *Maisu isilaren* gogoeten munduan, eta, oro har, oroitzapenak hitsak izango dira (or. 57), haurtzaro urrutiko nostalgiaren ukituaz gainezka gehienetan, horiek balira bezala Igerabideren erreferentziarik kuttunenak (or. 61, 62, 112). Eta oroitzapenen beldur gara, dio poetak, ia beti marrazki bizigabeak baitira (or. 92), bizitza ezkutatatu adina agerian jartzen duen diptiko baten forma hartzen dutenak (or. 99). Hemen ere, Juan Kruz dialektikara itzuliko da esan nahi digunari ukiturik poetikoena emateko orduan eta esango digu biluztasuna ahanzturaren mende dagoenean jasaten dugula zauririk sakonena (or. 109).

11. **Amodioa, erosa...** Liburua maitasunaren esentziaz beteta dagoen arren, gutxitan lantzen du gaia espezifikoki. Horretaz jarduten duenean, ordea, ikaragarriko sotiltasunez egiten du, xeraz, hitz, isiltasun eta irudi bakoitza begirada izuti batez babestu nahiko balu bezala. Niri, bederen, poema hauek inpresio handia egin didate. Bizitzaren eta amodioaren bilakaerari begira jartzen denean, nostalgiak gogoraturiko pasio urteak ere ez daudela urruti ohartzen da (or. 58), sexuaren presentzia etengabea dela (or. 68) eta erosa dela gure barruko indarrak irabiatzen dituena (or. 93).

Inork amodio kanta ederrak irakurri nahiko balitu, lau aipatuko ditut, bereziki, aukeran zein baino zein ederragoak direla uste dudalako: 115, 119, 133 eta 138 orrietakoak.

Igerabidek, bestalde edozein toki du aproposa gogoeta metafisiko hauek egiteko. Nagusienak aipatu nahi nituzke, inportanteak baitira, liburuaren tonua eskuratzeko.

- a) dutxan (or. 66), ura bezain labainkorrak garela esango digu, lehor zapia dela etorkizuna, uraren murmurioa iragana.
- b) euripean, aterki gaberik (or. 72), hegoak jaioko badira haurtzaroa ahantzi beharrean gaudela azpimarratzen duenean.
- c) parkingetik eguzkitara irtetean (or. 74), zerua zentzukien munduarekin lotzen duela.
- d) balkoian arropa zabaltzen (or. 95) paradisuaren izenak ahantzi nahiarekin, purifikazio beharrarekin eta mugagabetasunaren nostalgiarekin identifikatzen dituenean.
- e) bolanteari helduta, kanpoan kazkabarra ari duela (or. 114), Jainkoa ere naufragoa dela adierazteko baina, bere distira uki dezakegun arren, ikusezina dela.
- f) ohea aldatzen ari dela (or. 123), esateko ezin dugula ezer jakin haizearen, maitasunaren, besarkadaren eta egiaresen egiaz.
- g) lo kuluxka egin berritan (or. 124), momentu aproposa existentzia zintzotasunez adina ustelkeriaz egina dagoela botatzeko.

- h) betaurrekoak garbitzen ari dela (or. 128), Feuerbachen susmo zaharra eguneratzeko, ea gure ahotsa ote den Jainkoaren asmatzaile.
- i) soneto batean kabitu ezinik (or. 131), bizi berri baten itxaropena kantu egiteko.
- j) loreei ura botatzen ari zaiela (or. 136), unez uneko irrikak soilik ez duela merezi bizitzaren definizio izatea aldarrikatzeko.

Eskaini ditugunekin, ordea, ez da husten *Maisu Isilaren* aberastasun betearen zakutoa, behin baino gehiagotan poesia modernoaren vademecum gisa ere ikustera ausartuko nintzatekeena. Igerabidek *amaieraren* gogoeta egiten du (or. 75), amaiera eternitatearen hasierarekin konparatzen duenean. *Adiskidetasunarena* ere egiten du (or. 79) esanez ezin dugula populatu besteen erroko bakardadea. *Kaiola bateko gogoetak* (or. 80) ezin dugula zero ñimiñoetara baino hegan egin botako digu. *Hitzaren gogoeta* (or. 83) egiten duenean heriotzarekin bateratzen du: hitza harrotzen denean "nor naiz?, non nago?" triste bat galdetzeko baino ez da gauza; heriotza apalak, ordea, ironiazko irribarre isila besterik ez du adierazten. *Alargunaren gogoetaz* baliatuko da (or. 84), absentzia-presentzia jokoaz jabetzeko. *Maitasunaren gogoeta* egitean (or. 86) promesaz betetako zerbait dela esango digu, funtsezkoa eta ezin dela fribolitate gisa hartu. *Tintaren gogoeta* (or. 88) iragankortasuna islatzeko izango da eta giza mugazia azpimarratzeko *damuarena* (or. 90). *Metamorfosiarren gogoeta* (or. 96) proposatzen digunean, etikaren mailuak, sendo, bereiztapenaren marrak desegin nahi ditunean, asperdurari zer forma emango dion galdetzen digu. *Gaueko gogoetak* (or. 101) ez gabela argiaren sortzaille, jabe eta administratzaile gogoratuko digu eta *gogoetaren gogoeta* (or. 104) gizon arruntaren jakituriari eginiko kantua izango da, *kalekoa* (or. 105) iparra galduta, noraezean, dabilenari eginikoa izango den bezalaxe. *Zentzuarena*, (or. 106) berriz, poetaren kredo bitalista eta orfikoarekin loturiko zerbait izango da, zentzua sentitu behararekin lotzen baitu, tradizioz onenean. *Autobuseko gogoetan* (or. 116) gizarte postmodernoareneko definizioari ekin dio: joan, ezkutatu, etorri, ahantzia izan ... bultzaka segi behar izateko, *bizitzaren gogoeta* (or. 118) bezain iluna, hartzea merezi ez duten gutunez egina definitzen baitu.

Esan beharrik ez dago, kredo metafisiko horietaz aparte, *Maisu Isilak* badituela beste zenbait ere, beharbada idazlearen ibilbide lite-

rarioaren berri ematen digutenak. Arlo hau ez dut gehiegi azpimarratu nahi, jakin arren garrantzi itzela daukala liburuaren egituraketan. Azken batez "Berriro igo nauzu" izeneko liburuaren bigarren zatian emango digu, poeta zarauztarraren bihotzari adi, bizitzako urteren berri. *Lizardi* behin eta berriz, beraz, lau aldiz: (or. 15, 24, 27, 39); ez da kasualitatea, inondik ere eta edozein irakurle ohartuko da hortaz. Estilo aldetik, *Duvoisinen* oihartzunik ere ikusi diot 19. orriko testuan. *Oteiza* (or. 16, 30) ere presente dago, *Lauaxeta* (or. 20) eta *Aresti* (or. 20, 21, 30) bezala. Euskal idazleekin segitzeagatik, ezin ditugu ahanzi *Gandiaga* (or. 23) eta *Mirande* (or. 19). Azken batez, konstelazio oso bat, azken urteotako euskal literaturari buruzko gogoeta pertsonala, oso pertsonala eta zintzoa. Eta beste erreferentzien munduan, *Maisu Isila* zurrunago dabil, eta *Miguel Hernández* (or. 22), *Dante* (or. 18, 23), *Vladimir Ilitx Ulianov Lenin* (or. 22) eta *Van Gogh* (or. 32) ekartzen dizkigu gogora. Inork dudarik balu nondik dabilen lgerabideren unibertso artistikoa...

Igerabideren formazio klasiko serioak ere badu adierazpiderik liburuan eta, nik dakidala, puntualki izan arren, *mitogintzak* literaturan izan duen garrantzia islatu nahi izan digu. Adibideak ez dira oso ugariak, baina bai ondo ekarriak eta aproposak: *Tiresias* (or. 45), *Zerbero* (or. 65), *Pandora* (or. 53), *Esfíjjea* (or. 78) eta *Fenixa* (or. 78). Aipatu baino ez ditut egiten, jakinik, beste paragrafoetan bezala, liburu aberats honen lurra jorratu besterik ez dudala egin, besteren batek azterketa lan sakonagori ekin diezaion.

Bestela, baliabide literarioei dagokienez, badago zer aztertu liburuan. *Erritmoen alternantziak* daude (or. 29); *diminutiboen aliterazioak* (or. 19, 80, 85, 89); *beste arte motei eginiko deia*, (or. 30), Michelangeloren kezka gogoratzen digunean, harria lantzen hasi baino lehen; testuak hala eskatzen dionean beste euskalkietara ere joko du, *lapurterekin* egiten duen bezala (or. 43); kurioa da nolako *erritmo eta espazio hausturak* erabiltzen dituen (or. 50, 51) espresabideen indarra lortzeko; deigarria egin zait *kontzeptuen kontrajartzea* (or. 53, 78, 80, 82, 84) eta *erreferentzia intemporalak* erabiltzea (kutzazain automatikoarena eta Pandoraren kutxarena, adibidez) (or. 53), efektu bera lortzeko; *hitz jokoan* erabilera, (or. 19, 78), haur literaturan maisu dugun poeta batek ezin baztertu dezakeena; *hitzen polisemia* (or. 93) edo *gosari poetikorako gonbita* (or. 76).

Metaforen munduari ekin baino lehen, *SIMBOLO*ena aipatu nahi nuke, niretzat, liburuia bete-betean gozatzeko giltza delako. Halako hurbiltze-azterketa batek eskatzen duen modura, aipatu baino ez ditut egingo. Gainera, uste dut, poema liburu on guztiek bezala, *Maisu Isilak* ere liburu interaktiboa izan behar duela, konplizitate handiz beteriko irakurketarako aukera ematen duena. Beraz, irakurleak egin beza bere irakurketa pertsonala. Nik sinbolo horietatik zazpi hautatu ditut, niri lagungarrien egin zaizkidanak liburuaren barne-bideetan abiatzeko: *TXORIA* (or. 31, 33, 78, 97, 119); *ESNEA* (or. 51, 52, 61); *EULIAK* (44, 59, 121); *EURIA*ren presentzia jarraikoa (or. 113, 114, 120); *ERLEA* (or. 34, 38, 58); *KILKERRAK* (or. 63) eta, azkenik, baina ez garrantzia gutxiago duelako, *AMONA* (or. 99).

Liburuan, bestalde, *METAFORAK* presentzia ugaria du, baina neurrizkoa, bertsoari bere araztasuna eta biluztasuna lapurtu gabe. Juan Kruz Igerabidek egun *ilehoriez* hitz egingo digu (or. 35), *lubaki urdinez* eta *euriaren trostaz* (or. 35), *esperantzarentzat goroldiozko zoru bigunak* (or. 38) eskainiko dizkigu eta *neskatxa zurbil* bilakatu du eguzkia (or. 50), edo *odol tanta* (or. 62); *hondartzako patata-saltzaile* egingo du Herio (or. 67) eta ez zaio ahaztuko noizbehinka *denboraren lautearen* beharrean gaudela (or. 88), *gereziak* jotzen ditu apropostzat (or. 76) irribarrea bitan zatitzeko; *kaktusaren hatz zorrotzak* onak dira minak seinatzeko (or. 90), *kuartzozko azazkalak* moztzen ditugu noizbehinka (or. 107) eta heriotza *tulipan ubel* bat bezala loratzen bada ere (or. 122), ezin izango ditugu ahortzi maite ditugunen *izenen txoriak* (or. 119).

Esango nuke, hizkera metaforiko horretaz baliatzen dela *Maisu Isila*, liburuan Jainkoaren presentzia isila detektatzeko: *zirriborroa egiten duen hatza* izan bai baitaiteke (or. 85) edo *biluztasun gardena* (or. 87) edo *hilik*, euli hila bezala, hankak bilduta otoitzean (or. 87). *Zauri* izango zaigu (or. 113), distira ia ukitu arren, ikusezina zaigun *Jainko naufragoa* (or. 114), *Maisu Isilak* hortaz ezer esaten ez badigu ere, jakin dezagun Jainkoa ez dela inoiz ikusten, espermentatu ezean. Orduan ez da harriztekoa *Maisu Isilaren Credo in Alium Deum* horretako Jainkoa ezberdina izatea (or. 137), nahiz eta Emmanuel Mounierrek horri buelta eman eta esaten zuen: hemen garrantzizkoena ez da zuk Jainkoagan sinesten duzula sinestea, baizik Jainkoak zugar sinesten duela sinestea. Nabardurak.

Laburbiltzera noa. Eta horretarako, liburuak irakurtzen eta berrirakurtzen nuen bitartean hartutako oharrak erabiliko ditut, aurkitu dutanaren berri emango dutelakoan.

- Igerabidek, hala iruditzen zait, katez lotu ditu berritsukeriaren liluramendua eta hizkera rapsodikoa; aldiz, adierazpen mota aratzago baten aldekoa apustua egin du: arte bihurtu du ustezko xalotasun erraza.
- Poeta argia iruditu zait, seduktorea, eskurakoi eta ulerterraza bezain ezkutukoa. Bizitasun indartsu eta sendogarriz betea, sarritan jolasaren xarma hartzen du (bere haurrentzako liburuetan bezala), harik eta adarra jotzen ari zaigula eta guztiz kezkarria izan daitekeela ohartzen garen arte.
- Horregatik, zenbait poema behin eta berriro irakurri behar dira, azpian dautzan bibrazioen oihartzunez ohartzeko, hain da opa-roa gaien aniztasuna eta hain sakona gaiekiko enpatia.
- Denetatik aurkitu dut liburu aparta honetan: autobiografikotzat jo dezakeguna da, ordea, (nire uste apalerako, bederen) gehien nabaritu dudana. Juan Kruzek aitormen luze batez eskaintzen digu bere mundu metafisikoaren lirikotasun berezia, poeta espekulazio metafisikoekin bezain ongi konpontzen baita zirrararen eta esperientziaren material gordinagorekin eta horrek guztiak, blokeatu ordez, are erakargarriagoa bihurtzen du bere poesia.
- Ez dakit esan daitekeenik Igerabidek (Felipe Juaristik edo Joan Mari Irigoienek askotan egin duten bezala) poemario honetan ironia modu paradigmaticoan erabili duela, (agian bai), baina sarritan erabiltzen du eta hor dago, baliabide gisa, behar denean, mezuak bere bidea modu iradokitzailleagoan egin dezan.
- Bere poema asko ohar aztoragarri batez hasten dira, jokoan ari denaren keinuak maitatuko balitu bezala. Gero, ordea, erritmoak bere martxa hartzen du, iritsi behar duen ertza jo arte.
- Esango nuke, sarritan absurduaren antzerkiaren kutsua hartu diodala bere zenbait poemari, mozorro burlati batez nahastu nahiko balitu bezala; baina lerroek aurrera egiten duten heinean Platonen kobazuloan (hor nonbait, Belkoainen maldetan) arreta handiz ehoturiko zerbait dela ohartzen gara, zentzuaren, zuhurtasunaren eta sen etikoaren ekimen neurtu eta zorrotza.

- Alferrrikako artifizioa ezabatu nahi duenaren estetika.
- Eta zerbaiti irribarrez begiratu nahi dionean ere, Esfinjeari uzten dio bufoiaren rola, kontura gaitezen giza printzipioen eta idealen urritasun eta behin-behinekotasunean fribolitateari ezin zailola toki gehiegirik eman, haginkada-indarra errespetatu nahi badiogu, bederen.
- Beraz, *Maisu Isilaren* indarraren arrazoietakoa bat hauxe izango litzateke: gure garaiko larrimina modu hotzean disekezionatzeko erakusten duen trebetasuna, sinbolo eta metaforen itxura airosoaren bitartez.
- Horretarako aierua, iradokizuna erabili beste erremediorik ez zaio gelditu, eta hori egin du, batik batik lerroen arteko irakurketara bultzatzen gaituenean.
- Ironia aipatu dut lehenago, baina noizbehinka erabiltzen duenak ez dut uste bereizkuntza estoikora eramaten duenik.
- Harrigarria egin zait zenbatetan erabiltzen duen modu subjuntiboa, suposaketa eta silogismoa bitarteko hartuz, utopia apalei bide egiteko.
- Euskarak, bestalde, ez dauka motibo askorik Juan Kruzek eman dion trataeragatik kexu izateko!

Oharra: Erreferentzia zuzenak emateko orduan nahiago izan dut orriaren zenbakia bakarrik eskaintzea, aipu zehatzak emateak itxuragabe luzatuko luketelako azterketatxo hau. Gainera, iruditzen zait, irakurketa egiteko modu aberasgarriagoa dela, irakurleari liburua aurrez aurre edukitzea eskatzen baitzaio, konplizitatea.